

defining the level of profitability, it should be noted that, concerning grain, oilseeds, sugar beet and milk, the investigated farms demonstrate the increasing trends and positive results. The efficient economic activity of meat-animal production (for both grass-flesh and pork) is observed only within Zolotonosha region, owing to plant concentration and proximity to processing companies. In the course of our research, it was found out that there are also regional differences in pork and milk distribution channels. While speaking about the agricultural enterprises within Uman and Smila regions, it should be mentioned that the considerable part of the above mentioned production is sold to profit organizations and at the market, owing to proximity to big cities and, therefore, to percentage of end-consumers.

The monopoly position of processing companies and profit organizations, credit policy of financial institutions, as well as the deficit of grain and oil crop storage negatively affect the marketing efficiency of agricultural producers.

The research reveals that the prospective line of distribution for commodity producers of Cherkassy region is the distribution through cooperative stores, that will make it possible to coordinate the marketing policy of the members of cooperative society, to enter the wholesale market on own account, to hold negotiates with processing companies and other buyers for sales terms.

Key words: agricultural enterprises, production, goods, distribution, efficiency, sales channels.

УДК 637.513.1:338.432(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАБІЙНИХ ПУНКТІВ В АГАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Б. Б. Музика, аспірант

Уманський національний університет садівництва

В статті досліджується проблема розвитку забійних пунктів, як альтернативи подвірного забою тварин, призначених для реалізації. Аналізуються переваги та недоліки заборони реалізації м'яса тварин подвірного забою. Досліджується стан розвитку забійного господарства товаровиробників аграрного сектору економіки України. Пропонуються заходи, спрямовані на розв'язання проблеми розвитку забійних пунктів.

Ключові слова: забійне виробництво, господарства населення, безпечність, якість, конкурентоспроможність, забійний пункт, обслуговуючий кооператив, інформаційна компанія.

Постановка проблеми. Забійне виробництво або первинна переробка худоби є ключовою технологічною ланкою м'ясопродуктового підкомплексу. За рівнем розвитку забійного господарства аграрних формувань I і II сфери можна визначити ступінь цивілізованості країни. Адже процес забою вимагає не тільки дотримання технологічних процесів, а й норм санітарії, гігієни й безпеки їжі.

Окрім суто внутрішніх питань щодо захисту прав споживачів на безпечне та якісне продовольство, актуальність проблеми повноцінного функціонування забійного господарства полягає ще й у тому, що Україна рухається в напрямку європейської інтеграції. Це зумовлює необхідність адаптації вітчизняного законодавства до правових норм ЄС. В числі останніх – виконання вимог СОТ щодо санітарних та фітосанітарних заходів й

Регламенту Європейського Парламенту і Ради 178/2002 ЄС від 28 січня 2002 року «Про встановлення загальних принципів та вимог законодавства щодо харчових продуктів, створення Європейського органу з безпеки харчових продуктів та встановлення процедур у галузі безпеки харчових продуктів». На виконання даних вимог українським парламентом у 2005р. було прийнято Закон України № 771/97-ВР «Про безпечність та якість харчових продуктів». Враховуючи необхідність перехідного періоду, норми Закону мали набути чинності 1 січня 2010р. Згодом, вступ в дію Закону був відтермінований ще на 5 років – до 1 січня 2015р. Проте він не діє й досі з причини неготовності вітчизняного аграрного сектору до функціонування в рамках нового законодавства. Наразі українське суспільство стоїть перед складним вибором – запустити в дію Закон України № 771/97-ВР «Про безпечність та якість харчових продуктів», що спричинить негативні зміни на вітчизняному продовольчому ринку або не запустити, – що спричинить негативну реакцію з боку СОТ та ЄС і, відповідно, ускладнить процес українсько-європейської інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку вітчизняного м'ясопродуктового підкомплексу АПК, ринку відповідної продукції розглядалися в працях багатьох українських вчених, зокрема в роботах П. С. Березівського, В. І. Бойка, Б. В. Губського, М. Я. Дем'яненка, М. В. Зубця, Ю. С. Коваленка, В. Я. Меселя-Веселяка, Р. П. Мудрака, М. П. Поліщука, В. Г. Рижкова, П. Т. Саблука, І. В. Свиноуса, Л. М. Худолій, Г. В. Черевка, О. М. Шпичака, В. В. Юрчишина та ін. Разом з тим неготовність вітчизняного аграрного сектору до роботи за новими правилами, відсутність дієвої державної підтримки розвитку відповідної інфраструктури м'ясопродуктового підкомплексу, низький рівень купівельної спроможності українського населення та ін. вказують на те, що досліджувана проблема потребує глибшого наукового аналізу.

Метою статті є аналіз сучасного стану розвитку забійних пунктів худоби й птиці в аграрній сфері виробництва України, з'ясування причин, що гальмують розвиток даного сегменту інфраструктури та оцінка його перспектив.

Методика дослідження. Методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення економічних, соціальних, гуманітарних, екологічних та інших аспектів агропродовольчого виробництва. У процесі дослідження використовувалися такі методи як аналіз і синтез, історичний, монографічний, дедукції, спостереження і порівняння.

Результати дослідження. Згідно із Законом України №771/97-ВР буде заборонено здійснювати забій парнокопитних та інших копитних, а також забій свійської птиці та кролів в обсягах, що перевищують 5 голів на день, не на бійні, що має експлуатаційний дозвіл і зареєстрована ветеринарною службою (стаття 33). Крім того, також буде заборонено реалізацію туш або частин туш парнокопитних та інших копитних подвірного забою на агропродовольчих ринках (стаття 35) [1].

З моменту прийняття Закону України №771/97-ВР, в суспільстві розгорнулася полеміка з приводу доцільності імплементації статей 33 і 35 в практику правового регулювання господарської діяльності селянських

господарств [2]. Прибічники якнайшвидшого введення даного закону в дію справедливо наголошують на тому, що забій худоби на обладнаних забійних пунктах дозволить вирішити низку важливих проблем:

1) підвищення рівня безпеки тваринницької продукції. Харчова безпека та гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами та *acquis communautaire* ЄС є важливою метою державної політики, що допоможе знизити ризики для здоров'я населення [3];

2) утилізація відходів. Значна частина відходів після забою худоби (особливо великої рогатої), який проводять в особистих селянських господарствах вивозиться за межі населених пунктів і утилізується в полях, лісосмугах та лісах. Це значно підвищує ризики розповсюдження хвороб, паразитів, токсичних речовин тощо. Проект USAID «АгроІнвест» провів маркетингове дослідження щодо того, що найбільше непокоїть українських селян – 90% з них висловилися про відсутність або нестачу скотомогильників [2];

3) підвищення конкурентоспроможності тваринницьких галузей українського аграрного сектору у довгостроковій перспективі. Будівництво розгалуженої мережі забійних пунктів – захід, що сам по собі підносить інфраструктуру тваринницької галузі на якісно новий рівень і, крім того, стимулює розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації. І перше, й друге дозволить українським аграріям не лише успішно конкурувати на внутрішньому ринку із імпортерами аналогічної продукції, але й вийти на ринок тваринницької продукції ЄС.

Опоненти 33 і 35 статей Закону України №771/97-ВР вказують на негативні наслідки заборони реалізації тваринницької продукції подвірного забою:

1) вирощування на реалізацію м'ясної худоби – одне із головних джерел підтримання сімейних бюджетів селянських господарств. Адже згідно із статистичними даними в 2014 році 66,3% поголів'я великої рогатої худоби на вирощуванні та відгодівлі, 49,2% поголів'я свиней, 85% поголів'я овець і кіз, 97,5% поголів'я кролів утримувалося в господарствах населення [4]. Заборона на реалізацію м'яса тварин подвірного забою підірве і без того слабку економіку селянських господарств. Враховуючи, що частка сільського населення становить 31,2%, із точки зору соціальної стабільності таке рішення буде контрпродуктивним;

2) продовольча безпека. Значна частина українського населення купує м'ясо та м'ясні напівфабрикати на організованих ринках, де ціни на дану продукцію нижчі, ніж у магазинах чи супермаркетах [5]. Реалізація на забій худоби через забійні пункти потребуватиме додаткових затрат, а тому обов'язково спричинить підвищення кінцевих роздрібних цін на м'ясо. Не зважаючи на підвищення його якості, тим більше в умовах економічної кризи, попит на нього зменшиться. В результаті конкурентні позиції м'ясного скотарства та свинарство порівняно із птахівництвом погіршаться, що неминуче призведе до скорочення поголів'я худоби в даних галузях, виникнення дефіциту м'яса на внутрішньому ринку, підвищення роздрібних цін на нього та продовження зниження рівня його споживання.

За даними НДІ «Укראгропромпродуктивність» та регіональних центрів

продуктивності АПК станом на початок четвертого кварталу 2013 року до реєстру м'ясопереробних підприємств, підконтрольних Державній ветеринарній та фітосанітарній службі, входило 1581 підприємство, з них 668 або 42,3% здійснюють забій худоби та птиці. Із даної кількості підприємств 415 - це бойні [6].

Діяльність боєнь регламентується Наказом Міністерства аграрної політики України та Державного департаменту ветеринарної медицини № 4 від 14.01.2004 р. «Про затвердження Ветеринарно-санітарних правил для боєнь, забійно-санітарних пунктів господарств та подвірного забою тварин» (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства № 558 (з1627-12) від 12.09.2012) [6].

У розрізі регіонів України кількість обстежених боєнь коливається від 2 (м. Севастополь) та 5 (Харківська, Сумська, Запорізька області) до 35 та 28 (відповідно Київська та Вінницька області). Сумарна потужність обстежених боєнь за зміну становить 2811,0 т м'яса у забійній вазі. У розрізі видів худоби це складає: 7079 голів ВРХ, 18986 голів свиней та 359776 інших видів, куди переважно увійшла птиця. Фонд споживання м'яса та м'ясних продуктів (включаючи субпродукти та жир-сирець) в 2013р. становив 2550 тис. т. Отже, якби усі обстежені бойні працювали щодня без вихідних протягом 365 днів, то вони забезпечили б виробництво лише 1026 тис. т м'яса у забійній вазі, що становить 40,2% від фактичної потреби [6].

Окрім очевидної проблеми дефіцитності потужностей, проведене обстеження боєнь, які здійснюють забій худоби та птиці, виявило низку істотних проблем, які потребують вирішення як на місцевому, так і на державному рівні. Серед таких проблем слід виділити відсутність спеціального технологічного устаткування, яке забезпечує належні умови для приймання і забою худоби та птиці, первинної переробки та зберігання, неповне використання наявних потужностей, нестабільний робочий цикл, недостатню забезпеченість пунктів інженерними мережами і т. ін.

Значна частина боєнь (39,7 %) знаходиться в пристосованих приміщеннях. Натомість недостатньо поширене використання модулів - всього 7,2 %. Близько третини обстежених боєнь не мають ліній забою ВРХ та свиней. Лише кожна десята бойня має спеціальне відділення по забою птиці, кролів та нутрій. Біля семидесяти боєнь не мають очисних споруд, а двадцять три - водопостачання. Багато боєнь потребують додаткового облаштування для дотримання тих чи інших ветеринарно-санітарних умов.

Створення нових боєнь та додаткове облаштування діючих надало б можливість покращити товарообіг тваринницької продукції від господарств населення, забезпечило б постачання на ринок продукції тваринництва безпечної та якісної м'ясної сировини, яка б відповідала вимогам діючих нормативних документів щодо якості тваринницької продукції. Слід зазначити, що з метою збільшення кількості та покращення якості заготівлі та переробки м'яса від господарств населення, на промислових підприємствах розроблено згідно вимог НАССР та розпочато виробництво модульних, мобільних забійних цехів різних потужностей по забою ВРХ, свиней та інших тварин з холодильними установками та побутовими кімнатами.

Для приведення діяльності обстежених боєнь у відповідність до Наказу Міністерства аграрної політики України та Державного департаменту ветеринарної медицини № 4 від 14.01.2004 р. «Про затвердження Ветеринарно-санітарних правил для боєнь, забійно-санітарних пунктів господарств та подвірного забою тварин» необхідно зробити наступне [6]:

- законодавче регламентування розвитку мережі боєнь (забійних пунктів) для забою тварин, що утримуються в господарствах населення;
- створення системи заготівлі худоби від господарств населення;
- розроблення та затвердження державної програми будівництва боєнь для забою тварин, що утримуються в господарствах населення;
- щорічне включення до державного бюджету коштів для фінансування заходів державної програми будівництва боєнь для забою тварин, що утримуються в господарствах населення;
- забезпечення відповідності діючих боєнь ветеринарно-санітарним вимогам шляхом додаткового облаштування як за рахунок державних коштів, так і за рахунок підприємств, яким належать потужності забою;
- залучення приватних інвестицій для приведення боєнь у відповідність до діючих ветеринарно-санітарних вимог.

Висновки:

1) постійне відтермінування законодавчої заборони на реалізацію м'яса подвірного забою наносить іміджеві втрати Україні та не супроводжується державною підтримкою розвитку інфраструктурної мережі забійних пунктів;

2) дефіцит потужностей забійних пунктів становить 1524 тис. т або 59,8% від потреби, виходячи із фонду споживання відповідної продукції на внутрішньому ринку України;

3) для мінімізації негативних соціальних та економічних наслідків запровадження законодавчої заборони на реалізацію м'яса подвірного забою необхідно:

- розгорнути інформаційну компанію по підготовці населення до запровадження даної заборони, яка, з одного боку, супроводжуватиметься популяризацією обслуговуючої кооперації в секторі функціонування малих та середніх забійних пунктів, а з іншого – створить в масовій споживчій свідомості стійке переконання щодо неприйнятності ризиків, пов'язаних із купівлею м'яса тварин подвірного забою;

- розробити та втілити в життя державну цільову комплексну програму будівництва та обслуговування забійних пунктів.

Література

1. Закон України №771/97-ВР «Про безпечність та якість харчових продуктів» // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. – №19. – С. 98.

2. Тернівський Т. Чи переживуть українські корови 2015 рік? / Т. Тернівський // Тваринництво України. – 2013. – № 6. – С. 2-4.

3. Огаренко Ю. Чи варто забороняти реалізацію м'яса тварин подвірного забою та обіг необробленого молока та сиру домашнього виробництва? / Ю. Огаренко // Німецько-український агрополітичний діалог (APD). – 2013. – №7. – С. 2.

4. Статистичний збірник «СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ 2014» / Державна служба статистики України; відповідальний за випуск О. М. Прокопенко. – Київ, 2015. – 379с.

5. Радько В. І. Проблеми формування інфраструктури ринку м'ясного скотарства в Україні / В. І. Радько, А. М. Гура // Економіка та управління АПК. – 2014. - № 1. – С. 101.

6. Інформація щодо проведення обстеження боєнь, які здійснюють забій худоби та птиці / Український НДІ продуктивності АПК «Укragропромпродуктивність»; за ред. І. М. Демчака. - Київ, вересень 2013. - 67с.

References

1. Law of Ukraine «About the safety and quality of foods» №771/97-VR (1997). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 19, 98.

2. Terniv's'kyu, T. (2013). Will survive Ukrainian cows in 2015? *Tvarynnytstvo Ukrayiny*, 6, 2-4.

3. Oharenko, Yu. (2013). Whether to ban implementation of the meat of animals slaughtered and circulation of raw milk and cheese of home production? *German-Ukrainian agrarian and political dialogue (APD)*, 7, 2.

4. Prokopenko, O. M. (Ed.). (2015). *Statistical yearbook «Agriculture of Ukraine 2014»*. Kyiv: State Statistics Service of Ukraine.

5. Rad'ko, V. I., & Hura A. M. (2014). The problems of beef cattle market infrastructure in Ukraine. *Ekonomika ta upravlinnya APK*, 1, 101.

6. Demchak, I. M. (Ed.). (2013). *Information about the audit of slaughterhouses engaged in slaughtering livestock and poultry*. Kyiv: Ukrainian Research Institute of the productivity of the agricultural sector «Ukrahropromproduktyvnist'».

Одержано 24.11.2015

Аннотація

Музыка Б. Б.

Современное состояние и перспективы развития убойных пунктов в аграрной сфере Украины

Убойное производство и первичная переработка скота – ключевые технологические звенья мясопродуктового подкомплекса.

Сейчас украинское общество стоит перед сложным выбором - запустить в действие Закон Украины № 771/97-ВР «О безопасности и качестве пищевых продуктов», что повлечет за собой негативные изменения на отечественном продовольственном рынке либо не запустить, - что повлечет негативную реакцию со стороны ВТО, ЕС и, соответственно, усложнит процесс украинско-европейской интеграции.

Целью статьи является анализ современного состояния развития убойных пунктов скота и птицы в аграрной сфере производства Украины, выяснения причин, тормозящих развитие данного сегмента инфраструктуры и оценка его перспектив.

Сторонники скорейшего введения в действие Закона Украины №771/97-ВР справедливо отмечают, что убой скота на оборудованных убойных пунктах позволит решить ряд важных проблем:

1) повышение уровня безопасности животноводческой продукции;

2) утилизация отходов;

3) повышение конкурентоспособности животноводческих отраслей украинского аграрного сектора в долгосрочной перспективе.

Оппоненты 33 и 35 статей Закона Украины №771/97-ВР указывают на негативные

последствия запрета реализации животноводческой продукции подворного забоя:

1) выращивание на реализацию мясного скота - один из главных источников поддержания семейных бюджетов крестьянских хозяйств;

2) продовольственная безопасность - уменьшение уровня экономической доступности мяса и мясопродуктов для домохозяйств.

Суммарная мощность обследованных скотобоев за смену составляет 2811,0 т мяса в убойном весе. Если бы они все работали ежедневно в течение года, то обеспечили бы производство только 1026 тыс. т мяса в убойном весе, что составляет лишь 40,2% от фактической потребности.

Выводы:

1) постоянная отсрочка законодательного запрета на реализацию мяса подворного забоя наносит имиджевые потери Украине и не сопровождается государственной поддержкой развития инфраструктурной сети убойных пунктов;

2) дефицит мощностей убойных пунктов составляет 1524 тыс. т или 59,8% от потребности, исходя из фонда потребления соответствующей продукции на внутреннем рынке Украины;

3) для минимизации негативных социальных и экономических последствий введения законодательного запрета на реализацию мяса подворного забоя необходимо:

3.1) развернуть информационную кампанию по подготовке населения к введению запрета, которая будет сопровождаться популяризацией обслуживающей кооперации в секторе функционирования убойных пунктов, и создаст в массовом потребительском сознании стойкое убеждение о неприемлемости рисков, связанных с покупкой мяса животных подворного забоя;

3.2) разработать и воплотить в жизнь государственную целевую комплексную программу строительства и обслуживания убойных пунктов.

Ключевые слова: мясопродуктовый подкомплекс, убойное производство, хозяйства населения, безопасность, качество, конкурентоспособность, убойный пункт, обслуживающий кооператив, информационная компания, государственная поддержка.

Annotation

Muzyka B.B.

Current state and prospects of developing slaughter livestock and poultry units of producers of the agricultural sphere in Ukraine

Slaughter production and primary processing of livestock are key technological elements of meat production subcomplex.

Currently, the Ukrainian society faces a difficult choice – to use the Law of Ukraine № 771/97-BP “On safety and quality of food products” that will cause adverse changes in the domestic food market or not to use it – that will cause a negative reaction from WTO and EU and will make the Ukrainian European integration more complicated.

The article is devoted to the analysis of the current state of slaughter livestock and poultry units in agricultural production in Ukraine, identifying reasons which hinder the development of this segment of the infrastructure and assessment of its prospects.

Supporters of the early entry into force of the Law of Ukraine № 771/97-BP rightly point out that cattle slaughter in slaughter equipped units allows to solve a number of important issues:

1) increasing safety of livestock products;

2) waste utilization;

3) increasing competitiveness of livestock branches of the Ukrainian agricultural sector for a long period.

Opponents of Articles 33 and 35 of the Law of Ukraine №771 / 97-BP point to negative consequences of implementing livestock production ban of homestead slaughter:

1) breeding for selling cattle is one of the main sources of farm budgets;

2) food safety – reducing economic availability of meat and meat products for households.

Total capacity of surveyed slaughterhouses for change is 2.811.0 tons of meat in slaughter

weight. If they all worked every day for a year they would ensure production of only 1.026 thousand tons of meat in slaughter weight which is only 40.2% of the actual needs.

Conclusions:

1) constant postponement of legislative prohibition on implementation of slaughtered meat inflicts image losses of Ukraine and is not accompanied with the government support of infrastructure network of slaughter units;

2) shortage of capacity of slaughter units is 1.524 thousand tons or 59.8% of the demand based on the fund relevant product consumption in the domestic market of Ukraine;

3) to minimize negative social and economic consequences of introducing legislative ban on the implementation of slaughtered meat we must:

3.1) expand the information campaign to prepare the population to ban introduction which is accompanied with popularization of service cooperatives in the sector of functioning slaughter units and create mass consumer consciousness of firm conviction on the unacceptability of risks associated with meat purchase of livestock slaughter;

3.2) develop and implement a comprehensive national target program for the construction and maintenance of slaughter units.

Key words: meat production subcomplex, slaughter production, farms, safety, quality, competitiveness, slaughter unit, service cooperative, information campaign, state support.